

ЗАСЛАВСЬКА

Ольга Ігорівна
olykin@ukr.net

УДК 336.776:330.567.2

ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ
СПОЖИВЧИХ КРЕДИТІВ У СИСТЕМІ
БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ
ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

ТИМЧАК

Мар'яна Володимирівна
m_tymchak@mail.ruFUNCTIONING OF THE CONSUMER
CREDIT MARKET IN THE SYSTEM OF
BANK CREDITING OF THE INDIVIDUALS
IN UKRAINEк.е.н., доцент кафедри
фінансів і банківської спра-
ви, Ужгородський націона-
льний університетк.е.н., доцент кафедри
фінансів і банківської справи,
Ужгородський національний
університет

У статті досліджено стан, тенденції та перспективи розвитку споживчого кредитування в Україні. Досліджено теоретичні підходи щодо сутності та змісту споживчого кредиту. Здійснено аналіз вітчизняного ринку споживчого кредитування за період, що охоплює докризові, кризові та посткризові роки. Виявлено основні проблеми та визначено шляхи їхнього вирішення у контексті підвищення ефективності кредитної діяльності банків, доступності споживчих кредитів та підвищення фінансово-правової обізнаності населення України.

В статье исследовано состояние, тенденции и перспективы развития потребительского кредитования в Украине. Исследованы теоретические подходы к сущности и смыслу потребительского кредита. Осуществлен анализ отечественного рынка потребительского кредитования за период, охватывающий докризисные, кризисные и посткризисные годы. Выявлены основные проблемы и определены пути их решения в контексте повышения эффективности кредитной деятельности банков, доступности потребительских кредитов и повышение финансово-правовой осведомленности населения Украины.

The article studies the status, trends and prospects of development of consumer crediting in Ukraine. There are researched theoretical approaches of the nature and content of consumer credit. The domestic market of consumer lending for the period covering the pre-crisis, crisis and post-crisis years are analyzed. There are discovered main problems and determined solutions in the context of improving the efficiency of credit activity of banks, availability of consumer credits and increasing the financial and juristical awareness of the citizens of Ukraine.

Ключові слова: банківський кредит, споживчий кредит, ринок споживчого кредитування, кредитоспроможність позичальника, кредитний ризик, державне регулювання споживчого кредитування

Ключевые слова: банковский кредит, потребительский кредит, рынок потребительского кредитования, кредитоспособность заемщика, кредитный риск, государственное регулирование потребительского кредитования

Keywords: bank credit, consumer credit, consumer credit market, the borrower's creditworthiness, credit risk, government regulation of consumer crediting

ВСТУП

Сучасний банківський бізнес супроводжують високий рівень конкуренції, ускладнення структури фінансового ринку та його дерегулювання, а також зміни в організації кредитування. Сьогодні серед найпоширеніших видів банківських кредитних операцій у розвинених країнах світу є споживче кредитування. Розвиток споживчого кредитування є неодмінною передумовою розвитку банківської системи країни та її економіки загалом. Споживчий кредит відіграє значну роль у соціально-економічному розвитку держави, підвищуючи життєвий рівень населення, задовольняючи його потреби і забезпечуючи рух матеріальних цінностей.

Теперішній етап функціонування банківської системи України характеризується значним зростанням споживчих кредитів у загальному

кредитному портфелі банків. За останнє десятиріччя споживчі кредити вітчизняних банків збільшились у десятки разів, а відношення обсягів споживчих кредитів до ВВП досягло рівня розвинених країн. За таких обставин суттєво змінилася стратегія банків на кредитному ринку та їхня політика щодо обслуговування фізичних осіб, а, відповідно, збільшився й вплив споживчого кредитування на фінансові результати діяльності банків. У цьому аспекті, насамперед слід враховувати високий рівень ризиків, який несе в собі споживче кредитування, що вимагає нових підходів до організації ризик-менеджменту у сфері банківських споживчих кредитів.

З огляду на вищевказане та з урахуванням фінансово-економічної і політичної ситуації в державі, актуальними є аналіз сучасного стану ринку

споживчого кредитування в Україні, удосконалення стратегії його розвитку.

Теоретичні засади та практика споживчого кредитування посідають помітне місце у наукових працях вітчизняних та зарубіжних вчених. Значний внесок у вирішення проблем споживчого кредитування внесли такі зарубіжні вчені-економісти, як Р. Барро, Дж. Бьюкенен, Дж. Ігон, П. Кругман, А. Лернер, К. Макконел, Дж. Сакс, Дж. Сінкі, С. Фішер, а також ціла когорта вітчизняних учених: В. Базилевич, В. Василенко, В. Вітлінський, О. Заруба, Б. Івасів, В. Лагутін, І. Лютий, В. Міщенко, А. Мороз, М. Савлук, В. Сусіденко, І. Охрименко, Р. Шинкаренко та інші.

Вченими і практиками зроблено вагомий внесок у розвиток теорії і практики кредиту, зокрема щодо сутності споживчого кредитування та його ролі в економіці. Значну увагу приділено проблемам функціонування ринку споживчого кредитування та перспективам його розвитку в Україні. Втім, окремі питання донині залишаються недостатньо вивченими і потребують подальших досліджень. Зокрема, не вирішено проблеми ризиків та регулювання споживчого кредиту у контексті підвищення ефективності кредитної діяльності банків, а також питання доступності споживчих кредитів та підвищення фінансово-правової обізнаності населення України.

МЕТА РОБОТИ

Метою дослідження є обґрунтування теоретичних та практичних аспектів функціонування ринку споживчого кредитування в Україні, визначення напрямів та тенденцій його розвитку.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною базою статті є діалектичний та системний підходи до наукового пізнання. При дослідженні загальних тенденцій, закономірностей та особливостей розвитку споживчого кредитування в Україні застосовано методи індукції, дедукції, аналізу та синтезу. Дослідження проблем та перспектив функціонування вітчизняного ринку споживчих кредитів здійснено з використанням системно-структурного методу та прийомів групування.

РЕЗУЛЬТАТИ

Повний та об'єктивний аналіз діяльності банків у сфері споживчого кредитування вимагає, насамперед, визначення поняття «споживчий кредит». У науковій літературі найчастіше зустрічається визначення споживчого кредиту як кредиту, що надається населенню на споживчі потреби, які задовольняють кінцеве споживання і не пов'язані з підприємницькою діяльністю. Втім, дослідження наукових підходів щодо сутності споживчого кредиту засвідчило неоднозначність його трактування, в основі якої лежить використання різних суб'єктно-об'єктних параметрів. Вчені так і не досягли єдиної точки зору щодо суб'єктів, на яких орієнтоване надання споживчого кредитування, тож до цього часу їхні позиції залишаються суперечливими і дискусійними. Так, одна група науковців до суб'єктів споживчого кредиту відносить лише фізичних осіб, інша ж оперує

поняттям «населення» і включає сюди приватних підприємців-фізичних осіб, а також представників малого бізнесу. Тому поняття «споживчий кредит» часто ототожнюють з такими як «роздрібний кредит», «кредит населенню», «кредит домогосподарствам», «кредит фізичній особі» тощо [1-3].

Стосовно об'єктів споживчого кредиту, то тут більшість вітчизняних авторів під «споживчими» розуміють витрати домашніх господарств на закупівлю споживчих товарів і послуг для задоволення різних особистих потреб, у тому числі, на придбання, будівництво і реконструкцію житла. А от у зарубіжній банківській практиці кредити на придбання та будівництво житла виділяють окремо, вважаючи їх інвестиціями [4; 10]. До речі, такої ж позиції дотримуються й деякі українські науковці.

Варто зазначити, що у національному законодавстві споживчий кредит визначається як кошти, що надаються кредитором (банком або іншою фінансовою установою) споживачеві на придбання продукції. У даному випадку під продукцією мають на увазі будь-які виріб (товар), роботу чи послугу, які виготовляються, виконуються чи надаються для задоволення суспільних потреб [7]. А от у проекті закону «Про споживче кредитування» споживчі кредити розглядаються як грошові кошти, що надаються споживачеві (позичальникові) на придбання товарів (робіт, послуг) для задоволення особистих, сімейних, домашніх та інших потреб, не пов'язаних із його професійною діяльністю, у тому числі, з виконанням обов'язків працівника у трудових відносинах, та/або здійсненням підприємницької діяльності [8].

Узагальнюючи наукові підходи до визначення змісту споживчого кредиту слід зазначити, що існує вузьке трактування його сутності, яке не включає до об'єктів кредитування придбання та будівництво нерухомості та здійснення інших інвестицій; і широке трактування, в якому об'єктами споживчого кредитування вважаються всі затрати, пов'язані із задоволенням потреб населення для купівлі товарів в особисту власність, а також витрати інвестиційного характеру на будівництво і підтримку нерухомості, витрати на навчання, лікування, відпочинок тощо. Вважаємо, що такий підхід є більш логічним і достатньою мірою аргументованим.

Ретроспективний аналіз розвитку споживчого кредитування в Україні засвідчив, що він пройшов шлях від зародження до сталого розвитку, проте основні динамічні зміни у банківському споживчому кредитуванні відбулися саме за останнє десятиріччя. При цьому, перший етап цього періоду (2005—2008 рр.) характеризується стрімким зростанням обсягів споживчого кредитування; на другому етапі (2009—2011 рр.) спостерігалось таке ж стрімке гальмування і подальша рецесія; на третьому посткризовому етапі (2012—2014 рр.) поживалення споживчого кредиту зумовило зміни в структурі ринку у розрізі продуктів, валют, кредитування, строків та кредиторів; четвертий, сучасний період у розвитку споживчого кредитування характеризується накопичення ризиків (особливо валютних), значним зростанням

проблемної кредитної заборгованості банків та девальвацією гривні.

Динаміка обсягів споживчих кредитів, наданих населенню банками України за період 2005—2015 рр., представлена на рис. 1.

У період із 2005 по 2008 роки кредити, надані населенню вітчизняними банками, зростали найбільшими темпами. Дані, наведені на рис. 1 свідчать, що з 2005 р. по 2008 р. обсяги таких кредитів, збільшилися майже у 8 разів і досягли найбільшого за всю історію значення — 280 490 млн.

грн. На піку періоду кредитування річні темпи приросту кредитів населенню досягали 75 % [5]. Втім, занадто прискорене і недостатньо контрольоване зростання кредитування населення загостило проблеми незбалансованості товарних та кредитного ринків і посприяло нагромадженню ризиків. Надмірна активізація банків щодо кредитування фізичних осіб посилила загрози стійкості окремих банків і всієї банківської системи.

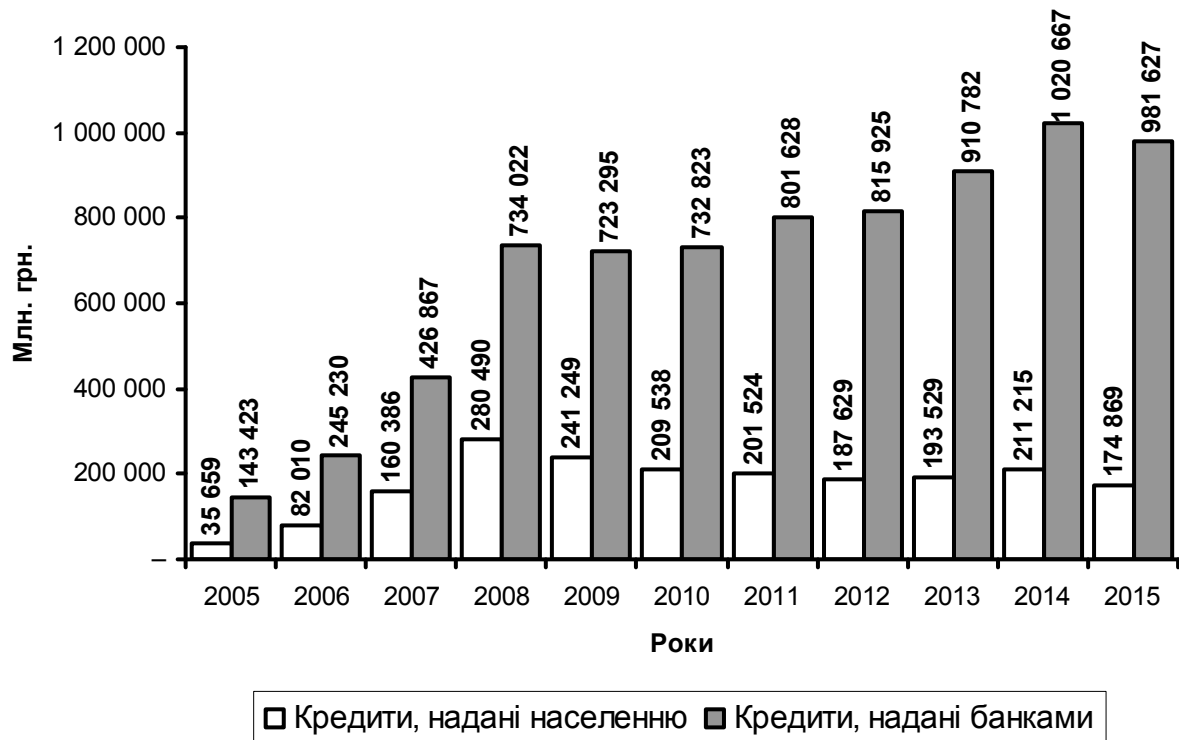

Рис. 1. Динаміка обсягів кредитів, наданих населенню банками України у 2005—2015 рр. (станом на кінець року), млн. грн. [побудовано на основі [5]]

Стрімке падіння обсягів кредитів, наданих населенню, спровокувала криза 2009 року, і тенденція падіння зберігалася до кінця 2012 року. За даними НБУ, у 2011 році їхній обсяг становив 201 524 млн. грн., що на 79 250 млн. грн. (28,2 %) менше аналогічного показника 2008 року. Обсяг кредитів домашнім господарствам на кінець 2012 р. склав 187 629 млн. грн., що майже на 100 млн. грн. менше, ніж у 2008 році. Слід зазначити, що з-поміж різновидів кредитів, наданих фізичним особам, у 2011—2013 рр. не розвивалися автокредити, а іпотечні кредити населенню майже не надавалися. Лише окремі банки надавали кредити на житло під високі відсотки та заставу іншої нерухомості. Кредити під 19—25 % реальних річних були прийнятними лише для тих, хто був спроможний виплатити житлову іпотеку за 1—2 роки. Станом на кінець 2015 року обсяг іпотечних кредитів, наданих фізичним особам, складав 40 % роздрібного кредитного портфелю [5]. Загалом, низькі темпи розвитку іпотечного кредитування обумовлено низькими темпами відновлення будівельної галузі, обмеженістю довгострокових банківських ресурсів, а також достатньо низьким

платоспроможним попитом населення на довгострокове кредитування.

Водночас, банки активно почали пропонувати беззаставні споживчі кредити, але обсяги таких кредитів були значно меншими за іпотечні та кредити на автомобілі. Найбільш інтенсивно сегмент споживчого беззаставного кредитування розвивався у 2013 році за рахунок значного збільшення як кількості учасників цього ринку, так і кількості кредитних програм банків. Втім, незначне пожвавлення, що відбувалося у 2013 році та у першій половині 2014 року, було здебільшого забезпечене наданням короткострокових споживчих кредитів та нівелювалось до початку 2015 року з причини розгортання в Україні нової економічної кризи. За підсумками 2014 року розмір кредитів, наданих населенню вітчизняними банками, складав 211 215 млн. грн., при цьому портфель гривневих кредитів фізичним особам становив всього 110 049 млн. грн., тобто 47,9 % складали кредити в іноземній валюті. Впродовж 2015 року споживчий кредитний портфель скоротився на 36 346 млн. грн. (16 %) і на кінець 2015 року становив 174 869 млн. грн. [5].

Аналіз стану вітчизняної банківської системи свідчить, що основною проблемою, яка зумовила фінансову кризу, є значне зростання проблемної кредитної заборгованості банків. Значні збитки за цим напрямом зумовлено невчасною сплатою відсотків за надані кредити, неповерненням самих

боргів, а часто й залученням занадто дорогих кредитних ресурсів та їхнім нерентабельним розміщенням.

Динаміку обсягів простроченої заборгованості за кредитами вітчизняних банків у кризові та посткризові роки наведено у табл. 1.

Таблиця 1

**Обсяг простроченої заборгованості за кредитами банків України
за період з 2009 по 2016 рр. (станом на початок року)**

[складено на основі [5]]

Показники	Період							
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Кредити надані, млрд. грн.	792,2	747,3	755,0	825,3	815,0	911,4	1006,2	1045,1
Прострочена заборгованість за кредитами, млрд. грн.	18	69,9	84,8	79,8	72,5	70,2	135,8	187,6
Прострочена заборгованість (у % до наданих кредитів)	—	9,4	11,2	9,7	8,9	7,7	13,4	17,9
Темп приросту простроченої заборгованості за кредитами, %	—	+288,3	+21,3	-6,0	-9,0	-3,0	+93,0	+41,0

За даними НБУ, на початок 2009 р. частка прострочених кредитів у портфелях банків складала 2,2 %, а на кінець року зросла вона у 3,9 рази — до 69,9 млрд. грн. і становила 9,4 % всіх кредитів. Наприкінці 2010 р. цей показник становив вже 11,2 %. Ситуація дещо стабілізувалась у 2011—2013 рр., але частка простроченої заборгованості у кредитному портфелі банків не опустилась нижче 7,7 %. У наступні періоди прострочена заборгованість за кредитами мала тенденцію до зростання як у абсолютному значенні, так і у відсотках до загального обсягу кредитного портфеля. На початок 2016 року її сума склала 187,6 млрд. грн. із приростом відносно попереднього року більш, ніж 40 % [5].

Щодо проблемної заборгованості фізичних осіб, то за офіційними даними їхня частка у загальному портфелі прострочених кредитів, починаючи з 2009 р., тримається на рівні 30—35 % і наразі становить близько 75 млрд. грн [6].

Значний розмір прострочених кредитів у кредитному портфелі призвів до ліквідації значної кількості банків. Так, станом на 01.04.2016 року 68 комерційних банків було ліквідовано, а у шести банках введено тимчасову адміністрацію [5]. Всім іншим банкам вдалось у різній мірі ефективності провести реструктуризацію власного кредитного портфеля та відкоригувати свою кредитно-депозитну політику.

Фінансові аналітики стверджують, що ріст проблемної кредитної заборгованості фізичних осіб був спричинений не тільки погіршенням макроекономічної ситуації в країні, але й низьким рівнем організації ризик-менеджменту у вітчизняних банках.

Серед основних причин падіння темпів та обсягів споживчого кредитування та росту проблемної

заборгованості за кредитами в Україні фахівці називають такі:

- висока ціна споживчих кредитів;
- стрімкий розвиток беззаставних готівкових грошових кредитів;
- високий рівень ризику операцій з надання споживчих кредитів;
- відсутність високодохідних довгострокових вкладень (депозитів);
- бажання банків отримувати надприбутки від кредитування фізичних осіб за неможливості їхнього отримання від юридичних осіб.

Однією з основних причин виникнення кризової ситуації у вітчизняній банківській сфері у 2009 році було переважання споживчих кредитів в іноземній валюті. Так, у 2009 році кредити, видані в іноземній валюті, складала 64,2 % від усього обсягу наданих споживчих кредитів, у 2010 році — 62 %, а у 2011 році — 57,3 %. Протягом 2012—2014 років їхня частка почала суттєво зменшуватись і на початку 2014 року становила лише 21,2 %. Така тенденція не мала продовження у наступні роки. Так, за підсумками 2015 року у структурі портфеля споживчих кредитів банків переважали гривневі кредити, проте частка позик у іноземній валюті зросла до 36,5 % (табл. 2) [5]. Більшою мірою це пов'язано із знеціненням національної валюти. Зокрема, негативним фактором стало зростання у 3 рази курсів долара США та євро, в яких власне номіновано переважну більшість споживчих кредитів в іноземній валюті. Як наслідок, маємо збільшення суми заборгованості клієнтів за отриманими кредитами в іноземній валюті у гривневому еквіваленті.

**Динаміка обсягів споживчих кредитів, наданих банками України,
у розрізі валют за період з 2009 по 2016 рр. (станом на початок року)**

[складено на основі [5]]

Період	Споживчі кредити				
	Усього, млн. грн.	у національній валюті		в іноземній валюті	
		обсяг, млн. грн.	Частка, %	обсяг, млн. грн.	Частка, %
2009	186 088	66 693	35,8	119 396	64,2
2010	137 113	52 190	38,0	84 923	62,0
2011	122 942	52 478	42,7	70 464	57,3
2012	126 192	71 091	56,3	55 100	43,7
2013	125 011	85 384	68,3	39 627	31,7
2014	137 346	108 224	78,8	29 122	21,2
2015	135 094	95 763	70,9	39 332	29,1
2016	104 879	66 662	63,5	38 217	36,5

Свого часу попит на кредити в іноземній валюті виник завдяки тривалому стабільному курсу гривні та низьким відсотковим ставкам за таким кредитами. Валютний ризик тоді ігнорувався як позичальниками так і кредиторами. Банки, маючи можливість отримати ресурси від іноземної материнської компанії, були зацікавлені у наданні кредитів у тій валюті, в якій було отримано залучені ресурси. Таким чином, валютний ризик повністю перекладався з банків на позичальників. Попри те, що ще у червні 2009 року НБУ заборонив надання кредитів фізичним особам в іноземній валюті, це практично не вирішило проблему з уже наявною заборгованістю. За практично незмінних реальних доходах населення девальвація гривні виявилася просто катастрофічною для тих позичальників, які брали кредити в іноземній валюті. Якщо у 2009 році гривня знецінилася більш, ніж у два рази, то за 2014—2015 роки знецінення досягло 300 %. На фоні погіршення макроекономічної ситуації і швидкої девальвація гривні неспроможність позичальників — фізичних осіб повертати валютні кредити стала чи не найбільшою проблемою вітчизняних банків.

Окремою проблемою споживчого кредитування в Україні є висока ціна банківських споживчих кредитів. У цьому аспекті, логічно аналіз зміни відсоткових ставок за кредитами здійснити у взаємозв'язку зі змінами у переліку продуктів споживчого ринку за досліджуваний період. Насамперед, варто зазначити, що у порівнянні з 2008 роком наразі значно розширився перелік продуктів споживчого кредитування, а також значно скоротився термін їхнього надання. При цьому незмінно високими залишилися відсоткові ставки за споживчими кредитами; декларування банками «нульової» процентної ставки; використання щомісячних комісії, які нараховуються на всю суму кредиту протягом усього терміну кредитування; швидкість оформлення (20—30 хв.), мінімальна кількість документів; відсутність поручителів тощо.

Період 2011—2014 рр. характеризується активним розвитком готівкових кредитів, кредитних карток та

кредитів на споживчі товари. Розвитку cash-кредитів посприяло відкриття великої кількості банківських пунктів продажу у великих торговельних центрах. Пропозиція кредитів готівкою без картки та без застави зростала великими темпами. У 2012 році кількість програм у сегменті готівкових кредитів збільшилася на 150—160 %, а їхній асортимент розширився у 2 рази. У 2013 році кількість короткострокових програм (до 1 року) зросла до 225-ти, а довгострокових (до 3 років) — до 199-ти. Із розширенням асортименту та пропозиції збільшувалася також і кількість банків. Число банків, що пропонували беззаставні кредити готівкою на 1 і 3 роки, протягом 2012—2013 рр. зросло з 14 і 9 до 32 і 30 банків, відповідно [5].

При цьому слід зазначити, що попри збільшення кредиторів і пропозицій зниження відсоткових ставок не відбулося (рис. 2).

Рис. 2 ілюструє, що з кінця 2008 року відсоткові ставки за споживчими кредитами демонструють зростання. При цьому, протягом останніх років постійно зростали ставки за кредитами у гривні, а в іноземній у валюті такої однозначної тенденції не спостерігалось. Однією з причин зменшення ставок за валютними кредитами є заборона надавати споживчі кредити у валюті. Водночас, зростанню вартості споживчих кредитів у гривні сприяло зростання вартості гривневих депозитів, зростання рівня інфляції, стійкий попит із боку населення. Експерти однією з причин росту відсоткових ставок за споживчими кредитами називають вилучення надлишкової ліквідності з ринку Національним банком України у 2011 році, а також підвищенням рівня ризиків споживчого кредитування. У сучасних реаліях банки не можуть відмовитись від активного надання споживчих кредитів населенню і компенсують ризики, що пов'язані зі зниженням платоспроможності позичальників, підвищеними ставками за кредитами.

Рис. 2. Динаміка зміни відсоткових ставок за споживчими кредитами українських банків у розрізі валют за період з 2009 по 2015 рр. [побудовано на основі [5]]

На відміну від стрімкого розвитку готівкових грошових кредитів в Україні розвиток споживчих кредитів із використанням платіжних карток характеризується нерівномірністю та відсталістю. Карткові кредити почали активно видаватися банками на початку 2008 року. У кризові роки кількість кредитних банківських карток у населення значно зменшилася і тільки у 2011 році ситуація покращилася і їхня кількість зросла до 8,2 млн. шт. Втім, впродовж 2012—2013 рр. кількість активних кредитних карток знову почала зменшуватися і лише у середині 2014 року вона досягла 9,3 млн. шт. Що стосується вартості користування коштами за картковими кредитами, то середня відсоткова ставка на кінець 2013 р. складала 50 % річних, а по окремих пропозиціях ефективна ставка перевищувала 90 %. Як і загалом на ринку, ситуація у сегменті карткових кредитів у 2014—2015 рр. також змінилася завдяки невизначеності щодо платоспроможності позичальників, яка спонукала банки переглянути підходи до надання таких кредитів. За першу половину 2014 р. деякі банки згорнули цей напрям кредитування, інші ж — суттєво підвищили процентні ставки. Так, середня реальна вартість використання коштів за кредитними картами нині складає 65—75 % річних [5].

На думку фахівців, висока ціна банківських споживчих кредитів в Україні є проблемою, яка генерує і об'єднує в собі всі інші проблеми цього сегменту кредитного ринку. Наявність можливості в українських банків надавати споживчі кредити під високі процентні ставки не тільки дає їм змогу перебивати високу вартість ресурсів і рівень ризиків, але, певною мірою, й зумовлює їх. Прихована реальна

ціна споживчих кредитів, з одного боку, вводить в оману щодо доступності кредитів самих позичальників і зумовлює їхню подальшу неплатоспроможність, а з іншого — розслабляє самі банки щодо контролю ризиків і раціонального використання кредитних ресурсів. Аналізуючи проблеми споживчого кредитування в Україні, варто зазначити, що ці проблеми викликані не лише кризами у банківському секторі економіки, але й неоптимальною структурою кредитних портфелів банків, незбалансованістю із ресурсною базою, недосконалістю механізму кредитування, низьким рівнем кредитної культури та фінансової обізнаності населення.

ВИСНОВКИ

В аспекті перспектив подальшого розвитку ринку споживчого кредитування в Україні особливої уваги заслуговує аналіз чинників, що його гальмують і спричиняють проблеми. Серед них найважливішими факторами зовнішнього впливу є такі як економічна та політична нестабільність в державі, підвищення рівня інфляції, зниження реальних доходів і рівня життя населення, недосконале законодавство у сфері кредитування фізичних осіб, нерозвиненість інфраструктури кредитного ринку. Серед внутрішніх банківських чинників визначальними можна назвати: дефіцит довгострокових банківських ресурсів, неефективність методів, а часто й відсутність оцінки кредитоспроможності позичальників, недосконалість системи ризик-менеджменту банку тощо.

В умовах тривалої девальвації гривні, нестабільної ситуації в країні та відсутності політичної визначеності і помітної економічної рецесії, для того, аби знизити ризики споживчого кредитування, банки

повинні впроваджувати сучасні методи управління. Побудова системи ризик-менеджменту споживчого кредитування передбачає врахування всіх особливостей цього виду кредитування та обґрунтування механізмів управління на основі формування ефективної системи фінансового менеджменту у банківських установах.

Виходячи із вітчизняного та зарубіжного досвіду, вчені та практики рекомендують українським банкам сформулювати оптимальну продуктову лінійку споживчого кредитування, розробляти і впроваджувати унікальні продукти і, при цьому, скорочувати частку готівкових кредитів та залучати населення до кредитів на основі використання кредитних карток й застосування овердрафту. Усе це сприятиме зменшенню витрат обігу та суттєво посилить контроль банку за цільовим використанням кредитів.

Дослідження особливостей державного регулювання кредитних послуг в Україні дозволяє стверджувати, що проблеми споживчого кредитування особливо гостро проявилися ще під час розгортання фінансової кризи і до цього часу повністю так і не вирішені. Тому невизначеність щодо їхнього подолання засвідчує необхідність розробки та реалізації концептуальних засад державного регулювання кредитних послуг, які визначатимуть цілий комплекс заходів, які мають послідовно реалізовуватися державними регуляторами та банківськими установами задля формування розвиненої й ефективної системи кредитування, яка б орієнтувалась на потреби реального сектору економіки та на задоволення потреб населення в одержанні якісних кредитних послуг.

Список використаних джерел

1. Банківські операції: [підручник] / [А.М. Мороз, М.І. Савлук, М.Ф. Пуховкіна та ін.]; за ред. А.М. Мороза. – К.: КНЕУ, 2008. – 608 с.
2. Івасів Б.С. Гроші та кредит: [підручник] / Б. Івасів. – Тернопіль: Карт-бланш, 2008. – 528 с.
3. Лагутін В.Д. Кредитування: теорія і практика: [навч. посібн.] / В. Лагутін. – К.: Товариство «Знання», КОО, 2002. – 215 с.
4. Макконел К.Р. Экономикс. Принципы, проблемы и политика / К.Р. Макконел, С.Л. Брю; [пер. с англ.]. – М.: ИНФРА-М, 2009. – 915 с.
5. Офіційний сайт Національного банку України / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
6. Охрименко І.Б. Вплив споживчого кредиту на основні макроекономічні показники / І. Охрименко // Формування ринкової економіки: зб. наук. праць. – К.: КНЕУ, 2014. – Вип. 28. – С. 393-403.
7. Про захист прав споживачів [Електронний ресурс] / Закон України № 1023-ХІІ від 12.05.1991 р. — Режим доступу: <http://www.http://zakon.rada.gov.ua>
8. Про споживче кредитування [Електронний ресурс] / Проект Закону України № 2455 від 23.03.2015 р. — Режим доступу: <http://www.w1.c1.rada.gov.ua>
9. Проблемних кредитів в банках більше – що загрожує позичальникам? [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ua-ekonomist.com/>
10. Фишер С. Экономика / С. Фишер, Р. Дорнбуш, Р. Шмалензи; [пер. с англ. со 2-го изд.]. — М.: «Дело ЛТД», 1993. — 864 с.
11. Шинкаренко Р.В. Посткризове відновлення ринку споживчого кредитування в Україні / Р. Шинкаренко, Р. Корнилюк / Економіка і регіон: Науковий вісник. – Полтава: ПолтНТУ, 2011. – № 3. – С. 35-47.